

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

PRA
PRA
PRA
PRA

HA
GUE
GA
G

DOPIS V LAHVI

**Metodická podpora v projektu
Školní čtenářský klub:
inkluzivní prostředí pro rozvoj
čtenářské a jazykové gramotnosti**

Milé kolegyně a milí kolegové,
srdečně Vás zdravím po prázdninách.

Držíte v rukou již 4. Dopis v lahvi. Tentokrát je zaměřený na jeden z klubových pilířů – hovoř o tom, co čteš.

Způsobů, jak si vzájemně doporučit knihy, je celá řada. Některé z nich Vám představujeme na následujících stránkách. Již brzy Vám do klubu dorazí drobná čtenářská pomůcka – záložka, do níž mohou děti psát své dojmy z četby, svá doporučení, postřehy, vzkazy... Zamýšleli jsme ji jako příspěvek k již zmíněnému pilíři „hovoř o tom, co čteš“. Podrobnější popis možné aktivity najdete v tomto Dopise v lahvi. Stejně tak se můžete těšit na doporučení knih přímo od Vás a Vašich kolegyň, klubových manažerek.

Kolegyně Eliška Blahovcová a Veronika Gaierová vytvořily a vyzkoušely lekci, při níž s použitím audioknih ukázaly dětem, jak mohou používat podvojný deník. Následně použily ještě metodu Poslední slovo patří mně, která také (krom jiného) napomáhá rozšiřovat povědomí dětí o existujících knihách.

Inspirací pro klubovou práci může být i popis dvou dospěláckých aktivit. Jedna z nich se uskutečnila v kolínském centru kolegiální podpory, druhé se pravidelně účastní naše klubová vedoucí Hanka Holubkovová.

V několika z našich klubů jsou nové manažerky. Společně se setkáme 4. listopadu, kdy budeme moci sdílet zkušenosti z klubové práce. Doufám, že se Vám podaří v nabitém programu vyšetřit několik hodin. Budeme také moc rádi, když při setkání ostatním řeknete o tom, co se Vám daří, a zmíníte i to, co je výzvou pro další dny. Na setkání můžete pozvat všechny, které by téma rozvoje dětské čtenářské gramotnosti mohlo zajímat.

Čtenářské kluby se setkávají se stále větším zájmem. Nemůžeme přivítat v klubu všechny, kteří mají zájem poznat, jak čtenářský klub probíhá, proto jsme se v souladu s projektovou žádostí rozhodli natočit zásadní klubové části na video. Ještě se s Vámi poradíme a dohodneme na konkrétním postupu.

Hodně síly a inspirace v novém školním roce Vám přeje

Irena Poláková

P. S. Kromě natáčení se budeme snažit pořídit i fotografie z klubové práce. Ty pak, mimo jiné, zveřejníme i v dalším Dopise v lahvi. Při čtení tohoto čísla se můžete těšit z obrázků ilustrátorky Darji Čančíkové, která je také autorkou grafického návrhu našich Dopisů v lahvi.

Jeden z pilířů klubové práce – doporučování knih

Kluby se po několika měsících velmi dobře zaběhly, ve všech je realizována dílna čtení i půjčování knih. Zpočátku byl součástí klubových setkání „sdílecí kroužek“, kdy každé dítě hovořilo o tom, co doma četlo, případně proč nečetlo. Tato část zabrala relativně hodně času a děti, které nehovořily, byly nepozorné, proto se v řadě klubů od této aktivity upustilo.

„Hovoř o tom, co čteš“ je jedním z pilířů klubové práce, proto hledáme způsob, jak doporučování a sdílení knih realizovat, aniž by to bylo zdlouhavé a pro děti náročné.

Obecně se má za to, a podporuje to i řada výzkumů, že vrstevnické doporučování je velmi účinný způsob, jak pomáhat rozšiřovat čtenářská teritoria.

Způsobů, jak si doporučovat knihy, je celá řada. Kroužek je nejjednodušší metoda, která v sobě ale nese výše uvedená rizika.

Kroužek je možné různě upravit – není například nutné dávat slovo všem dětem. Ve vstupním kroužku mohou hovořit jen ti, kteří přečetli knihu, nebo naopak ti, kteří četli, ale kniha se jim nelíbila. Mohou mluvit jen vylosování, rozpočítání speciálním knižním rozpočítávadlem, které jste si sami vymysleli.

Je možné využívat čtenářské kostky. Děti neodpovídají na otázku, co doma četli, ale odpovídají na otázku, kterou si „hodily“ na kostce a týká se doma čtené knihy. Pro vstupní kruh je také možné využít to, že v klubu jsou vedoucí dvě. Děti je možné si rozdělit na dvě půlky, podle různých klíčů. Např. v jedné skupině zůstanou ti, kteří doma četli a kniha se jim líbila. V druhé budou Ti, kteří se k četbě nedostali, či se jim kniha nelíbila.

Hovory o domácí četbě podporují v dětech názor, že čtení je normální a není to jen školní aktivita, ale naopak něco, co je běžné dělat i doma.

Proto je velmi důležité, aby se hovoru o knize účastnily i manažerky – i ony hovoří o tom, co čtou. Tj. nemusejí představovat dětskou literaturu, ale tu, kterou skutečně čtou. Níže uvádím několik postupů, které mohou hovory o četbě oživit, zpestřit, případně dát jim řád. Mnohé z nich ale vycházejí právě ze „sdílecího“ kroužku.

Co čtou manažerky školních čtenářských klubů? Čtenářská rychloanketa.... aneb doporučujeme si knihy navzájem

(bližší informace o knihách najdete na klubovém facebooku)

Aneta Smetanová:

Alena Mornštajnová: Hana, Radka Třeštíková: Osm, Shari Lapena: Manželé odvedle, Robert Bryndza: Dívka v ledu, Noční lov.

Barbora Nezvalová:

Simon Mawer: Skleněný pokoj, Dívka, která spadla z nebe, Michael Třeštík: Chceš-li rozesmát pánaboha, Mark Haddon: Podivný případ se psem

Jana Lejdarová:

Ivona Březinová: Řvi potichu, brácho, Petra Braunová: 3333 km k Jakubovi, Mark Haddon: Podivný případ se psem, Martina Drijverová: Dům pro Marťany, Justin Richardson a Peter Parnell/ Henry Cole: Tango, Haruki Murakami: Podivná knihovna, Eva Menasse: Vienna

Lucie Vrtalová:

Ingvar Ambjorsen: Elling: Pokrevní bratři, Anna Bolavá: Do tmy, Lisa Genova: Pořád jsem to já

Simona Kysilková Šnajperková:

David Almondo: Kluk, co se koupal s piraňami, Artur Ramson: Piktové a mučedníci, Markéta Pilátová: Kiko a tajemství papírového motýla, Torey L. Hayden: Spratek

Veronika Machurková:

Pavel Bareš: Projekt Kronos, Zdeňka Bezděková: Říkali mi Leni

Hanka Holubkovová:

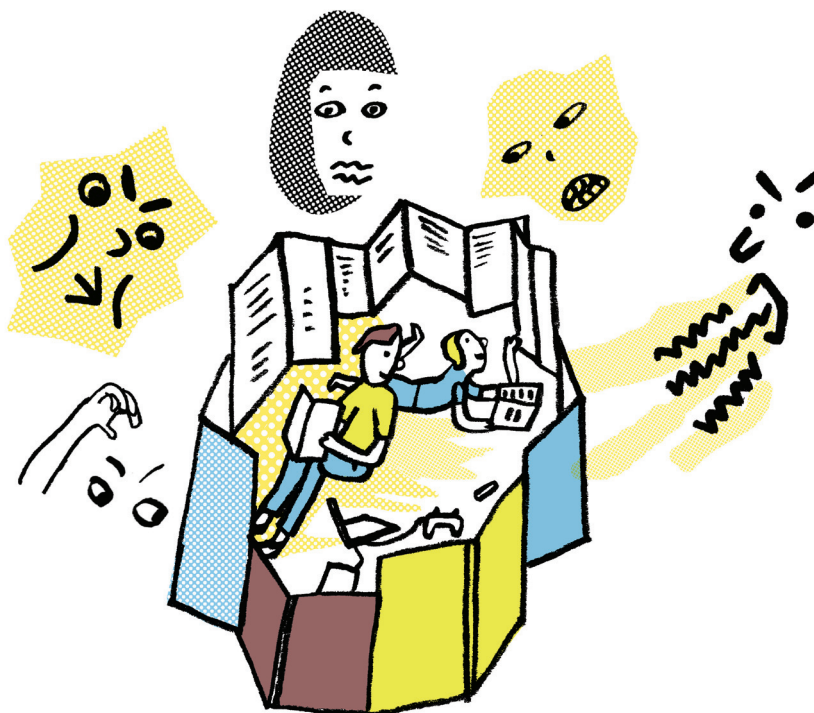
Judith Schallansky: Atlas odlehlých ostrovů, Michel Houellebecq: Mapa a území, Eli Gottlieb: Nejhodnější chlapec, Brian Conaghan: Když Pan pes kousne, Michael Byrne: Výherce

Eliška Blahovcová:

Jojo Moyes: Dívka, již jsi tu zanechal, Paula Hawkins: Dívka ve vlaku, Do vody, Patrik Hartl: Malý pražský erotikon.

Možné způsoby hovoru o domácí četbě

Čtenářské křeslo – v čtenářském klubu je nachystáno křeslo, usedne v něm žák, který se při posledním klubovém setkání přihlásil. Následně hovoří o knize, kterou četl. Přečte i úryvek.

Do křesla může usednout i žák, který se přihlásí přímo při setkání, nicméně v tom případě je obtížné vybrat vhodný úryvek.

Variace na čtenářské křeslo „horké křeslo“ – žák, který usedne do horkého křesla, čeká na otázky a snaží se je zodpovědět. Je dobré, pokud ví předem, že do křesla usedne. Snáze se na knihu připraví. Pokud se ostatní ostýchají ptát, mohou si hodit kostkou. V křesle se střídají pouze ti, kteří knihu přečetli. Výjimečně se může prostřídat i více žáků. Žák může také hovořit za vybranou postavu. Tj. mluví v první osobě, nejprve se jako postava představí. Ostatní mu kladou jakékoliv otázky.

Den opuštěných knih – na začátku setkání hovoří ti žáci, kteří svou knihu nedočetli, zkusí i přečíst tu část, kde skončili. Snaží se zformulovat, proč knihu nedočetli. Je možné vytvořit i nástěnku, kam žáci budou názvy takových knih zapisovat, případně tam napíší své vzky knize (Anno Karenino, je mi to líto, ale zatím Tě nedočtu. Moc nechápu příběh Kitty, navíc už vím, jak dopadneš. Stoletý staříku, neměla jsem na Tebe chodit do kina. Teď už mě v čtené podobě nebavíš. Vtipy už znám.).

Čtenářský strom – z každé knihy, kterou žáci přečtou, vypíšou jeden úryvek „na list“, na druhou stranu napíšou jméno autora a název knihy a pověsí ho na strom. Na začátku klubového setkání v kroužku přečtou svůj úryvek a zmíní, z jaké knihy pochází.

Čtenářské překvapení – žák, který přečte knihu, ji vloží do putovního obalu (např. do dárkové tašky) a při vstupním kroužku řekne, že přečetl tuto knihu a chtěl by ji doporučit např. Oldovi a řekne proč. Dárkový balíček pak předá. Bude-li „obdarované“ dítě chtít, může si pak knihu půjčit a přečíst.

Knih – tulačka – výše zmíněnou aktivitu lze dělat i putovně – manažerka klubu začne a knihu „daruje“ některému z dětí, následně, až ji dítě přečte, ji zase může „darovat“ někomu jinému. Takových putovních knih může být několik.

Čtenářská záložka – žáci si přinesou knihy, které čtou doma/přečetli je. Vyberou zajímavé místo a záložkou ho založí. Na záložku napíšou např.: „Přečti si druhý odstavec. Mně přišel hodně legrační. Petr“. Knihu vystaví na určené místo. Následně si žáci vyberou z vystavených knih a přečtou si doporučenou část. Na záložku pak napíšou, zda je úryvek zaujal, či nikoliv. Vzkaz píšou přímo čtenáři. Záložku je možné používat opakovaně.

Čtenářské zápisníky – na konci čtenářských zápisníků je formulář k zápisu knih, které si žáci chtějí přečíst. Při sdílení četby mohou mít zápisník otevřený, a pokud je kniha zaujme, zapíšou si titul. Při individuálním hovoru o četbě při vracení knih se manažer klubu může ptát i na to, co má dítě zapsáno, tj. co si plánuje přečíst, zda to přečetlo... Krom toho, že si děti vedou záznamy o knihách, které je zaujaly, vidí, že se manažer klubu zajímá o jejich četbu.

Dopis poštou – vyzvěte žáky ke hře: každý si vyzvedne obálku se známkou, vylosuje si jednu adresu spolužáka a jemu napíše krátký dopis, v němž mu doporučí knihu (odesílatel by ji měl mít přečtenou). Jméno vylosovaného uchová v tajnosti.

Při dalším klubovém setkání děti hovoří o tom, co jim bylo doporučeno. Zároveň si prohlížejí obálky knih, resp. knihy samotné, případně se čtenáře doptávají. Poslání poštou je pro děti neobvyklé, spjaté s tajemstvím, napětím...

Čtenářský plakát – děti vytvoří koláž jako upoutávku na knihu, která se jim líbila. Následně plakáty vystaví.

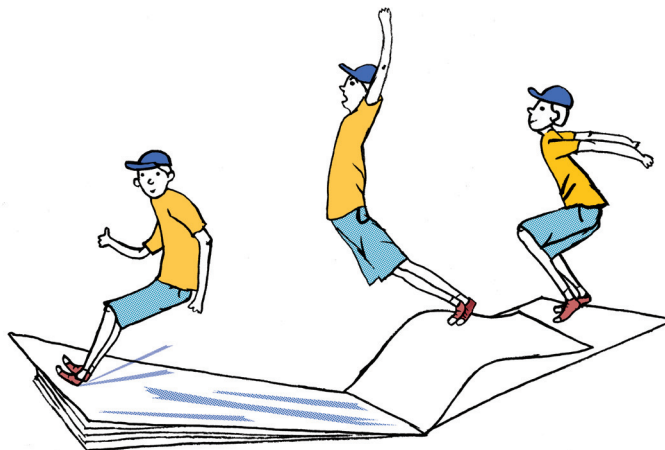
Knihy knih - vytvořte si nástěnku, kam nalepíte sešity (ručně dělané, případě tenké koupené A5, barevně obalené) – dobrodružné knihy, zábavné knihy, smutné knihy, poučné knihy, nedočené knihy.... Děti do sešitků zapisují přečtené/nedočené knihy. Mohou také vybrat jakoukoliv větu, případně dopsat komentář.

První věta – na vyhrazené místo napište první větu knih, které se Vám a Vaším žákům líbí. Bude zajímavé sledovat, že někde tvoří první větu jen jedno slovo...

Knížní alfabox – vytvořte si klasický alfabox, tj. vytvořte abecední tabulku. Pokud dítě přečte nějakou knihu, napíše ji pod začáteční písmeno. Na začátku setkání se můžete ptát, kdo přečetl jakou knihu..., resp. kdo může doplnit alfabox.

Čtenářské karty – pokud děti nepoužívají poslední stránky v čtenářském sešitku (seznam knih, které si chtějí přečíst), mohou si vytvořit vlastní čtenářský list, seznam knih, které je zaujaly a chtějí si je přečíst. List si mohou připravit na začátku školního roku. Může mít podobu knížečky a děti si ho mohou nechávat v klubové místnosti či si ho nosit domů. Používají ho, když ostatní mluví o četbě, nebo když se samy rozhodují, co číst při dílně čtení.

Přečetl jsem první – vytvořte nástěnku z obálek nových/doporučených klubových knih. Každé dítě, které knihu přečte, napíše pod obálku své jméno. Hovořte s dětmi o tom, co na nástěnku zapisují. Aktivita slouží k doporučování knih manažerem a současně k doporučování si knih navzájem.

INSPIRATIVNÍ LEKCE PRO PRÁCI VE ČTENÁŘSKÝCH KLUBECH

Cíle setkání:

Pro děti: Propojíte text se svými vlastními vědomostmi, prožitky a asociacemi, vytvoříte první písemné reakce na předčítané texty.

Pro manažerky: Děti se učí psát zápisky z četby, lekce je zaměřená na postupné zavádění podvojného deníku.

Zvláštní příprava/pomůcky:

lekce: CD – Kvak a Žbluňk jsou kamarádi - LOBEL, Arnold. Kvak a Žbluňk jsou kamarádi. Praha: Albatros, 2012.

dílno: prázdný list papíru pro každé dítě

Individuální péče, zaměření na děti s OMJ: vysvětlení neznámých slov

Kvak a Žbluňk jsou kamarádi - audio na CD

Úsměvné vyprávění o zeleném žabákovi Kvakovi a hnědém ropušákovi Žbluňkovi si získalo oddané fanoušky po celém světě. Kvak a Žbluňk jsou velcí kamarádi a jeden bez druhého neudělají ani krok. I jejich přátelství však někdy zastíní mráček. Nikdy se ale na sebe nezlobí dlouho a hned se pouštějí do dalších společných dobrodružství. Poslechněte si, co se přihodilo, když se na jaře probudili ze zimního spánku, jak hledali ztracený knoflík, jak pěstovali květiny, či jak statečně utíkali před draky a obry. Příhody a patálie nerozlučných přátel Kvaka a Žbluňka načetli s hravostí sobě vlastní Vojta Dyk a Jakub Prachař. Audiokniha je jako stvořená pro nejmenší posluchače, ale potěší každého, kdo miluje fantazii.

Celkový čas CD - 48 min

Stručný popis metody Podvojný deník

Metoda podvojného deníku umožňuje čtenářům písemně propojit text se svými zkušenostmi, zážitky, asociacemi a různými otázkami. Zápisky se provádějí v průběhu četby.

Popis metody:

Volnou stránku rozdělíme svislou čarou nebo pouhým přeložením na dvě poloviny. Na levou stranu si vypisujeme slova, věty, ucelené myšlenky, pasáže, které nás zaujaly. Na pravou stranu k nim zapisujeme svůj komentář.

Stručný popis metody Poslední slovo patří mně

Tato metoda je vhodná zejména pro rozmluvení dětí, k pozornému naslouchání ostatním, k vžití se do způsobu myšlení ostatních a k respektování pravidel diskuse. Metoda Poslední slovo patří mně je vhodná k reflexi u Podvojného deníku.

Popis metody:

1. Žák přečte citát, který si vybral.
2. Ostatní odhadují, proč si jejich spolužák vybral právě tento citát, a snaží se nalézt co nejpravděpodobnější důvod. Mluví přímo ke spolužákovi, který přečetl svůj citát. Ten na to nesmí nijak reagovat. Sám si určuje pořadí, komu z těch, co se hlásí, dá slovo.
3. Na závěr (když už se nikdo nehlásí s dalším nápadem), přečte žák ostatním svůj komentář – má tedy poslední slovo. Nikdo jiný už na něj nereaguje.

ČTENÁŘSKÁ LEKCE – Zavádění podvojného deníku prostřednictvím poslechu audioknihy a metody Poslední slovo patří mně

Sedíme s dětmi v kroužku na koberci. Povídáme si o uplynulém týdnu. V dnešní hodině navážeme na poslech z minulého týdne. Krátce si připomeneme, co jsme poslouchali a o čem to bylo. Ukážeme si i knihu Kvak a Žbluňk jsou kamarádi. Řekneme dětem, aby se soustředily na poslech a všímaly si, co by mohly mít společného s tím, co uslyší z CD.

Na začátku jsem se zeptala jedné holčičky při povídání o knize Děti z Bullerbynu na to, jestli se jí stalo něco podobného, co v knize dětem. Byla to vhodná otázka související s následující aktivitou..

Poslech CD Kvak a Žbluňk jsou kamarádi

Děti se uvelebí na příjemném místečku a zaposlouchají se do CD – Kvak a Žbluňk jsou kamarádi. Mají možnost mít otevřenou knihu a pozorovat při poslechu text. Pustíme dětem kapitolu Ztracený knoflík (5 min.).

Po skončení budeme s kolegyní Veronikou modelovat metodu Podvojný deník + Poslední slovo patří mně. Veronika vybere úryvek, který ji v poslechu zaujal. Já okomentuji, proč si Veronika mohla vybrat zrovna tento úryvek. Pokud se děti budou chtít hned zapojit, tak i ony řeknou své návrhy. Nakonec bude mít Veronika poslední slovo a řekne, proč si vybrala právě tento úryvek. Proces budu následně ukazovat já se svým úryvkem a děti se opět budou moci zapojit.

Dětem pustíme ještě jednu kapitolu z Kvaka a Žbluňka, a to s názvem Koupaní (5 min.). Každý sám si vyzkouší najít si v poslechu alespoň jednu část, která v něm vyvolá nějaké asociace, zkušenosti, zážitek. Po skončení kapitoly děti vlastními slovy řeknou, co je zaujalo, ostatní hádají, proč je asi zaujala právě tato část (pasáž). Nakonec každý okomentuje svůj výběr.

Některé děti se už aktivně zapojily u prvního poslechu a vymýšlely, proč jsme si s kolegyní vybraly právě tento úryvek. U druhého poslechu se zapojili všichni. Bylo na dětech vidět nadšení a i fantazie při vymýšlení, proč si ostatní vybrali právě tuto část poslechu.

DÍLNA ČTENÍ – samostatné čtení své vybrané knihy

Každý si vybere knihu, kterou chce číst v dílně. Vysvětlíme dětem metodu Podvojný deník a tím navážeme na předchozí práci. Ukážeme dětem, jak si mohou své úryvky zapisovat, pokud budou chtít. Děti si vezmou prázdný papír (ušetříme tím kopie do tiskárny nebo různé kreslení tabulky na Podvojný deník). Děti papír přehnou napůl a pak ještě jednou napůl. Rozloží ho a vzniknou jim čtyři okénka. Do levého okénka napíše přesný úryvek z knihy a do pravého napíše svůj komentář, proč si vybraly právě tento.

Děti budou číst cca 20 minut.

Po čtení si sedneme do kruhu a řekneme si, co děti napsaly. Mohou si povídat i ve skupinách či dvojicích.

Víme, že máme v klubu jednu holčičku slabou v psaní, které bychom nechtěly zprotivit tuto aktivitu tím, že bychom ji nutily, aby si vše zapisovala. Daly jsme jí proto s kolegyní možnost, že si může lehounce tužkou označit úryvek či větu v textu. Komentář k tomu nám řekne ústně.

Po dílně čtení chtěla řada dětí sdílet své úryvky a komentáře. Nejprve jsme je vyzvaly, aby si našly někoho ve skupince, nebo mohly přijít i za námi s kolegyní. Někdo si zapsal i citaci z textu i svůj komentář, někdo jen citaci. Děti se zajímaly o to, co jsme si zapsaly my s kolegyní, a vymýšlely, proč jsme si vybraly právě tuto část.

Měly jsme s kolegyní z tohoto klubu velmi dobrý pocit. Děti se zapojovaly a byl u nich vidět velký zájem o debatu.

Lekci připravily a s dětmi ze Čtenářského klubu ZŠ Květnového vítězství 1554, Praha 4 realizovaly Eliška Blahovcová a Veronika Gaierová.

Čtenářský kroužek pro dospělé čtenáře

Čtenářské kroužky, literární skupiny, diskusní skupiny zaměřené na literaturu, literární workshopy, setkání se spisovateli, ilustrátory, redaktory nebo třeba speciální workshop tvůrčího psaní s Jindřichem Šídlm „Jak být elegantně vtipný“. To všechno je teď v módě – a proč taky ne? Literatura a čtení knih (a také psaní těch knih) zajímá mnohem víc lidí, než by se na první pohled zdálo. A tihle lidé nalézají potěšení nejen ve čtení, ale také ve sdílení přečteného.

Kdysi jsem si myslela, že pojem čtenářský klub, čtenářský kroužek, knižní skupina, book klub (ano, i tento anglicko-český patvar milovníci čtení vytvořili), Fresh Books, Readers Club atd. patří do Ameriky podobně jako grilovací párty na zahradě nebo Santa Claus. Dnes vám ale Google nabídne mnoho odkazů, které vedou ke sdružujícím se čtenářům.

Náš čtenářský kroužek založila moje kolegyně z knihovny v červnu roku 2014. Na Facebooku. Prostě se zeptala, kdo by s ní chtěl sdílet čtení knih a následně si o tom povídat. Ozvaly se dvě ženy, které vůbec osobně neznala, a pak se přidalo pár dalších. Mě pozvaly asi rok nato. Facebooková skupina má osmnáct členů, sejde se nás pokaždé kolem deseti. Dost dobře se doplňujeme: jsme překladatelky, knihovnice, úřednice na ministerstvu, politoložky, matky na rodičovské dovolené, výtvarnice, spisovatelky, učitelky v mateřské škole, průvodkyně turistů na volné noze, manažerky...

Jak to chodí? Jedna z nás vybere knihu, kterou nabídne k přečtení. Pravidelně se střídáme. Kritéria výběru jsou různá: tohle jsem už četla a je to výborné, takže vás s knihou chci seznámit; tohle mám doma, chci si to přečíst a nepřinutila bych se to přečíst bez vás; tuhle knihu jsem přeložila a zajímá mě zpětná vazba; teď to vyšlo a má to dobré (nebo rozporuplné) recenze. Čteme českou i světovou beletrii 20. a 21. století, občas ale něco jiného: například knihu Tajný život stromů. Scházíme se každý první čtvrtek v měsíci. A o prázdninách jen tak, bez knížek – protože jsme se mezitím prostě skamarádily. Většinou za-

mluvíme salonek nebo větší stůl v hospodě nebo se sejdeme u někoho doma. Hodně pijeme a jíme, hodně mluvíme, předčítáme si navzájem, dohadujeme se, co tím chtěl básník říci, jsme tolerantní nebo taky úplně nekompromisní, ptáme se, vysvětlujeme, chápeme a nechápeme... Baví nás to. A už jsme se sešly více než třicetkrát. Máme mimochodem teď v plánu setkání s dalším čtenářským kroužkem, kde bychom se společně věnovali předem vybrané knize.

Naše setkání má určitou strukturu. Postupně o knize hovoří každá z nás, naposledy ta, která ji nabídla ke čtení. Sdělujeme, co mě zaujalo, jak se mi kniha četla, co třeba v příběhu nemělo logiku nebo naopak oslovilo, „o čem to vlastně je“, srovnáváme s jiným dílem/díly. Používáme také metodu „otázky do klobouku“ – na papírek každá napíše jednu dvě otázky nebo nejasnosti, které ji v souvislosti s knihou napadly, pak si otázky postupně losujeme z klobouku a snažíme se je zodpovědět. Občas si doporučujeme knihy, které právě čteme. Je možné, že si někdy vyzkoušíme i metody, které se používají ve školních čtenářských klubech, kdo ví?

Čtenářský kroužek má facebookovou stránku, je to uzavřená skupina. Jedna z nás vždy založí událost s datem a názvem knihy a jménem autora, kam také napíše, kde se dá kniha sehnat. Knihy si obvykle půjčujeme v Městské knihovně v Praze nebo navzájem mezi sebou.

Výběr z titulů, které jsme četly:

Torgny Lindgren: Čmeláci med, Isaac Asimov: Ani sami bohové, Vladimír Sorokin: Vánice, Douglas Adams: Stopařův průvodce po Galaxii, Terry Pratchett: Národ, Alice Munro: Drahý život, Bernard Minier: Mráz, Margaret Mazzantini: Nehýbej se, Seamus Heaney: Přezimování pod širým nebem, Jü Chua: Žít!, DBC Pierre: Vernon Bůh Little, Anthony Doerr: Jsou světla, která nevidíme, Cathy Marie Buchananová: Dívky z Montmartru, Edward Gorey: Octárna a jiné příběhy, Graham Greene: Konec dobrodružství, Peter Wohlleben: Tajný život stromů, Su Tchung: Manželky a konkubíny, Houellebecq: Podvolení (Soumission), Margaret Atwoodová: Kus temnoty, Simon Mawer: Evangelium podle Jidáše, Jü Chua: Dva liangy rýžového vína, José Samarago: Slepota, Milena Lenderová: Zdenka Braunerová, Antonín Bajaja: Zvlčení (romaneto o vlčích, lidech a úkazech), Jean-Michel Guenassia: Stoprocentní riziko
Hana Holubková

Co dalšího čteme?

Tonda, 9 let

SMETIŠTEJN

knihy je velmi zajímavá
v některých chvílích i dobrodružn.
Hlavní postavy jsou
klod i ne Monber

a Lucy Pennatová.
knihy se zdá být ze
začátku, že se skládá
z dvou příběhů, ale spojí se
v jeden.

knihu doporučuji!
a ještě něco knihy je
plná od pádků.

Tondova máma, 42 let

Edward Carey: Smetištejn

„Hrozně rád bych se na smetiště vypravil. Nejradši ze všeho bych se vyšňořil a šel tam s Tumášem po boku. Všichni malí Iremongerové museli dbát na to, aby se slušně oblékli, než půjdou ven. Měli jsme nové tvrdé límečky a naškrobené košile, dokonale uvázané černé motýlky, obleky jsme měli vyčištěné a vyžehlené, buřinky oprášené a sluhové nám natáhli na ruce bílé jelenicové rukavičky. Než jsme vyšli na smetiště, museli jsme být vhodně oděni, tak pravil domácí řád, bylo důležité projevovat smetištím úctu, protože smetiště, jak nám bez ustání připomínali, z nás udělala to, čím jsme.“

Str. 38

Panství Forlichinghaman není na žádné mapě světa, přitom je docela blízko Londýna, ukryto za branami smetišť, spojeno s okolním světem jediným tunelem, jímž jezdí vlak jen dvakrát denně – do Londýna a zpět. Smetiště tvoří zdroj obživy rodiny Iremongerů, proto panství místní nazývají Smetištějn (v anglickém originále Heap House). A je takové, jaké si představíte při vyslovení jeho jména, nevonící, zaskládané věcmi, plné špíny a nepotřebných věcí. Ale v mnohém překvapuje – žije v něm rodina pyšníci se staletou vznešeností a majetkem. Taková rodina, kde tradice hrají tak podstatnou roli, že jejich překročení nemůže dopadnout dobře. A zde se narodí chlapec Klodius, nevzhledný a stále churavějící skrček s velkou hlavou a útlýma nohama a rukama. A jak už zkušený čtenář předpokládá, takto podivný chlapec (dokonce i mezi podivnou rodinou podivný) bude mít nějaké zvláštní nadání. Slyší jména věcí. Věcí, které sice živé nejsou, přesto jim i tzv. normální členové rodiny přisuzují zvláštní význam. Každý z rodiny dokonce dostane při svém narození jednu věc jako svůj rodový předmět, od něž se nemůže odpojit. A zdá se, že Klod je jediný, kdo slyší věci hovořit. Na svou schopnost je zvyklý, i na to, že dosud na její význam nepřišel.

Velký dům jako Smetištějn si vyžaduje velké zázemí. O jeho fungování se starají desítky Iremongerů. Ne těch čistokrevných z panského domu, ale těch, které vznikli ze vztahu ušlechtilého Iremongera s „nevznešeným“ člověkem. Nicméně i tito Iremongerové jsou v domě vítáni, nezaslouží si však celé jméno. Všichni jsou nazýváni stejně: Iremonger a Iremongerová, ve velkém domě slouží. A právě mezi sloužící Iremongery se objeví dívka Lucy, druhá vypravěčka příběhu. Pokud by, byť vzdáleně, patřila do rodiny, našla by zde svůj domov. Nicméně se zdá, že se něco pokazilo. Lucy se, navzdory společenské bariéře, seznámí s Klodem. Je ale jejich přátelství ku prospěchu panství Smetištějn?

A jaký je didaktický potenciál knihy? Můžeme vyvozovat, jak text bude pokračovat. Jednotlivé kapitoly na sebe nenavazují přímo, střídají se vypravěči a čas vyprávění na sebe chronologicky nenavazuje. Pro malé čtenáře může být zpočátku matoucí, právě to, že příběh skládá z vyprávění dvou, resp. i tří různých osob (jedna hovoří až po své smrti, prostřednictvím textu, který zanechala). Dva hlavní vypravěči reprezentují dva různé světy: panství Iremongerů a život mimo něj. V setkání Lucy a Kloda se oba světy protnou a vzájemně se ovlivní. Lucy přináší do tradičně zaběhnutého domu svěží vzduch vzpoury a osobitosti, ale zároveň je nositelkou zkázy. A čtenář vlastně neví, co je dobré a co zlé. Co si má pro své hrdiny přát.

Můžeme se také zabývat hlavními hrdiny. Tím, čím jsou zvláštní, a co to může znamenat pro příběh.

Velmi působivé jsou v knize právě popisy předmětů. Předměty samy, ať ty tzv. rodové nebo nerodové, můžeme chápat jako samostatné postavy. Což potvrzují i jejich jména a skutky, které předměty (?) vykonávají. V neposlední řadě je podstatné i prostředí – bizarní krajina smetiště, střech, interiér velkého domu, seskládaného z mnoha londýnských domů, domků, pokojů...(součástí knihy je i mapa domu)

Hledáme-li možné terapeutické působení knihy, můžeme využít příběh Kloda a jeho bratrance Mořkuse. Např. kapitolu, v níž je Klod nucen Mořkusem a jeho kamarády k činnosti, kterou dělat nechce, můžeme použít při hovoru o šikaně. Text nám nabídne možnost hovořit o pocitech oběti, motivaci agresora i o těch lidech, kteří ubližování druhých jen přihlížejí.

U Iremongerů je na první pohled vše čisté a voňavé. Pokud ovšem nenaehlédneme pod povrch. Skutečná únava, špína, opotřebovanost, zápach... je velmi blízko čistému a řádnému světu rodiny.

Je celá kniha vědomou autorovou alegorií úpadku anglické šlechty, a nebo je to význam, který čtenáře napadne, aniž by to autor zamýšlel? Odpověď hledejme v textu (a v dalších dílech, které dosud v ČR nevyšly). Umberto Eco v knize Zpověď mladého romanopisce uvažuje nad tím, zda může čtenář v textu nalézt nekonečné množství významů: „Prohlásíme-li, že interpretace textu jsou potenciálně neomezené, neznamená to, že interpretace nemá žádný předmět, že neexistuje žádná věc (ať už fakt, nebo text), na niž bychom se měli zaměřit. „Prohlásíme-

-li, že text je potenciálně nekonečný, neznamena to, že každý akt interpretace může mít šťastný konec. Proto jsem v *Mezích interpretace* (inspirován Karlem Popperem) navrhl cosi jako kritérium ověřitelnosti: Přestože rozhodnutí, zda-li je interpretace dobrá – nebo která ze dvou interpretací je lepší, může být dost obtížné, je vždycky možné určit, kdy je daná interpretace očividně nesprávná, bláznivá, přitažená za vlasy.“ (Umberto Ecco, *Zpověď mladého romanopisce*, str. 34)

O významu v knize můžeme diskutovat i se samotným Edwardem Careym. Ale budeme-li se řídit radami Umberta Ecce, neměli bychom se ho ptát na to, zda to myslel tak či onak, ale na to, zda si uvědomuje, jaké interpretace jeho text nabízí, tj. ptáme se na to, existuje-li nějaký rozpor mezi autorským záměrem a vyzněním textu. (Umberto Ecco, *Zpověď mladého romanopisce*, str. 41).

U. Ecco pokračuje: „V této situaci může (autor) reagovat dvěma odlišnými způsoby. Budto může říci: *Takhle jsem to nemyslel, ale musím souhlasit s tím, že to to text tvrdí, a děkuji čtenáři, že mě na to upozornil,*“ nebo naopak prohlásí: *„Nezávisle na tom, že jsem to takto nemyslel, se domnívám, že rozumný čtenář by takovou interpretaci neměl přijmout, protože je neúsporná.“*

Co se děje jinde?

Čtenářské spaní na 5. ZŠ v Kolíně

Na 5. základní škole mají čtenářské kluby dlouhou tradici. První klub zde vznikl již v roce 2011, v rámci prvního projektu Nové školy, o. p. s. Původní klubové manažerky absolvovaly kurz čtenářské gramotnosti, který organizovala pražská pedagogická fakulta. A samy uvádějí, že tehdy získaly nový pohled na výuku literární výchovy. Postupně na škole vznikly 4 různé čtenářské kluby a jedno „duhové čtení“, které jednou týdně navštěvovaly děti z družiny.

V současné době, v rámci celorepublikového projektu Nové školy, funguje na 5. ZŠ jeden „dámský klub“ pro děvčata z druhého stupně. Kolegyně, které v tomto školním roce klub nevedou, ale aktivně pracují v „Centru kolegiální podpory“. Každý měsíc pořádají pro zájemce z okolních škol několikahodinové čtenářské setkání.

To poslední bylo zaměřeno na dílnu čtení. Kolegyně již před prázdninami nabídly účastnicím a účastníkům (!) možnost spát ve škole a zažít opravdu dlouhou dílnu čtení se všemi možnými aktivitami.

Sešli se v zářijovém podvečeru, vybaveni karimatkami, spacákem, koláčky a knihami.

Nejprve si všichni sesedli do kroužky a představili se: odkud jsou, ale také, co čtou. Vzali si k tomu čtenářské kostky. Ten, kdo knihu začínal číst, žlutou. Ten, kdo ji měl již rozečtenou, tak zelenou kostku. Oranžovou si nevzal nikdo, protože všichni měli knihu dosud nedočtenou.

Při představování bylo nejvíce fascinující skutečnosti, že většina z přítomných neučila český jazyk. Na školní spaní přišel pan učitel informatiky, učitelky zeměpisu, matematiky, tělocviku, ale i školní asistentky a družinářky. Paní učitelky z I. stupně a samozřejmě i paní učitelky českého jazyka. Mnozí četli rádi, ale byli tam i tací, kteří říkali: „Čtivec zas takový nejsem, ale školní děti mě do toho táhnou. Na setkání se cítím opravdu dobře, je mi zde příjemně, proto jsem zase přišla.“ Po představování následovalo psaní čtenářského zrcadla. Nejprve všichni psali volné psaní na téma: „Jak má vypadat ideální čtenář?“ Psaní dvakrát pět minut se nakonec neukázalo jako dlouhé. Kdo chtěl, mohl svůj text přečíst. Následovala pauza s kávou a pak dlouhá dílna čtení.

Znovu se ukázalo, že to, co je na čtenářských klubech atraktivní, jsou právě knihy, s přebornou a nevyčerpatelnou možností zaujmout.

Po mnoha rozhovorech o knihách i o životě si účastníci „čtenářského

spaní“ vytáhli karimatky a spacáky ... a „dobrou noc“.
Na závěr jsme se ptali lektorek, jak je možné, že chodí do centra tolik pedagogů různých oborů. Zamyslely se a pak daly dohromady „Pět Pé“ – pohoda, program, přátelská atmosféra, pečení a hlavně „prča, tj. „proste nás to musí bavit.“ A to, že to kolegyně baví, je zřejmé.

Čtenářské zrcadlo I.

Ideální čtenář – volné psaní

Slonovinová věž – prostor, do něhož prosvítá okolní svět, tlumeně, nerušivě, přesto skutečně. Ideální čtenář sedí v této věži a je klidný, pobažený, odhodlaný. Netrápí se množstvím knih, které nepřečte. Nepobíhá od jedné knihy k druhé, aby ji alespoň otevřel a mohl si pak říct, že ji zná. Ideální čtenář čte svou první, druhou, třetí knihu, nebo jen pořád tu svou první. Vdechuje ji a vychutnává. Spojuje ji s kontory světa za zdmi slonovinové věže. Nadechuje se v knize a odpočívá v ní.

„V jediném zrnku písku spatřit celý svět a nekonečno v jedné vteřině,“ napsal Wiliam Blake. Čtenář se směje a pláče, vítězí novým poznáním. Netrápí se, co jiného by mohl dělat. Když dočte, otevře dveře své věže a vkráčí do světa.

Jak se vidím jako čtenář?

Vidím se jako opak ideálního čtenáře, o němž jsem psala. Jsem čtenář a čtu docela hodně. Ale nedočítám a pořád odbíhám. Jsou okamžiky, kdy mě kniha přestane bavit a obvykle se nedonutím ji dočíst. Jsou ale knihy, které dočtu ráda, většinou patří k dětské literatuře. Co psát dál? Hodně mi pomáhá výuka češtiny, často si nechávám knihy doporučit žáky. A čím jsou starší, je literatura náročnější a náročnější. Čtu opravdu ráda, ale jen večer nebo ve škole při dílně čtení. Přes den mám pořád dojem, že musím dělat něco jiného. Moje čtenářství mě poslední dobou dost trápí. Mám dojem, že je obrazem mojí únavy a neschopnosti za něco „trhnout“ – Tak jak nakonec trhl strýček Melker v knize My z ostrova Salträken. Když čtu, mám pocit jiného světa, skvělosti, dobrodružství, zářivosti a najednou zhasnu. A spím. Asi bych měla víc číst poezii

Čtenářské zrcadlo II.

Ideální čtenář

Ideální čtenář neexistuje. Měl by to být čtenář, který pořád čte, knihy kupuje, má velkou knihovnu a knížek si váží. V průběhu let se samozřejmě každý člověk někam posune a vytváří si různé návyky a zlo-

zvyky. Tu si jeden do knížek vpisuje, tu ty knížky sbírá a nečte, tu má knihy jako ozdobu bytu a skládá si je podle barvy. Zlozvyků může být spousta, ale co je naopak ten ideál? Je to člověk, který utratí všechny peníze za knihy? Je to člověk, který knihy nepůjčuje? Je to člověk, který zachraňuje knihy z bazaru? Možná je odpověď jednoduchá a odporuje první větě. Ideální čtenář je každý, kdo si čte.

Jak se vidím jako čtenář?

Čtenář lajdák. Čtu hlavně elektronicky, protože nemám chuť ani energii, abych tahal papír. Jde mi hlavně o informace. Začalo to u hloupých mobilů, pak chytrý telefon, pak tablet – pořád to nebylo ono, nakonec čtečka. 300 knížek pořád s sebou. Velmi často si čtu knihy už poněkoli káté a pokaždé tam najdu něco nového. Pokaždé si to umím užít, spoustu knih mám i papírových. Některé jsem koupil už potřetí, protože jsem je půjčil, a podle hesla „co nechceš, půjč“, se už nevrátily. Pravdou ale je, že i když mám papírové knihy, čtu hlavně e-ink. Čtení pochází z dětství, kdy knihovnice byly moje „kamarádky“, jelikož jsem odcházel s 10 knihami a za 10 dnů šel do knihovny měnit. Ostatně jedna knihovnice byla máma mého spolužáka – sportáka a říkala, jak by byla ráda, kdyby Kamil četl víc, ale to si člověk nevybere.

